

функцій уповноважених осіб, їхні підприємства не фінансуються з бюджетів. Тому вбачається, що вирішення внутрішніх проблем суб'єкта підприємницької діяльності за рахунок бюджетних коштів завжди містить елементи користі.

Підсумовуючи викладене, відзначимо, що класифікація осіб, котрі вчиняють злочини в бюджетній сфері України, побудована з урахуванням їхнього професійного (службового) становища, що дає можливість доступу до державного або комунального майна, а також мотивів злочинної поведінки. Наведена типізація «бюджетних» злочинців може бути використана при подальших дослідженнях їхніх морально-психологічних, соціально-демографічних ознак як елементів відповідних криміналістичних характеристик злочинів.

Список літератури: 1. Запобігання злочинам, пов'язаним з незаконним використанням бюджетних коштів : наук.-практ. посіб. / [В. В. Кулаков, В. В. Лень, С. С. Мірошніченко та ін.] – Запоріжжя : Дніпровський металург, 2011. – 289 с. 2. Матусовский Г. А. Экономические преступления: криминалистический анализ / Г. А. Матусовский. – Харьков : Консум, 1999. – 480 с.

Надійшла до редколегії 30.06.2011

Предложена криминалистическая классификация лиц, совершающих преступления в бюджетной сфере Украины. В частности, по признакам профессионального положения выделены лица, уполномоченные на распоряжение бюджетными средствами, другим государственным или коммунальным имуществом, и предприниматели. В зависимости от мотивов преступного поведения отграничены корыстные и непрофессиональные преступники, а также их отдельные типы (расхитители, взяточники, мошенники и т. д.).

The criminalistics classification of persons, who committing crimes in the budgetary sphere of Ukraine, is offered. In particular, on the signs of professional position persons, who have right on disposing of budgetary money, other state or communal property, and businessmen are selected. Depending on reasons of criminal behaviour professional and amateur criminals, and also their separate types, such as plunderers, grafters, swindlers etc. are delimited.

УДК 343.101

С. Д. Цедік

ВИДИ КРИМІНАЛЬНОГО ПЕРЕСЛІДУВАННЯ

Розглянуто та проаналізовано види кримінального переслідування, які пропонуються у проектах Кримінально-процесуального кодексу України.

На сьогодні існує два основних проекти нового Кримінально-процесуального кодексу України (далі – КПК України), в яких законодавчо закріплено термін «кримінальне переслідування».

© Цедік С. Д., 2011

Перший, внесений до Верховної Ради України народними депутатами Мойсиком В. Р., Вернидубовим І. В., Ківаловим С. В., Кармазіним Ю. А., визначає кримінальне переслідування як процесуальну діяльність, яка здійснюється прокурором, а у випадках, передбачених Кодексом, – і потерпілим, його законним представником чи представником з метою викриття, засудження та покарання осіб, винних у вчиненні злочину, та закріплює наступні його види: приватне, приватно-публічне та публічне [1].

Згідно з ч. 2 ст. 165 зазначеного проекту КПК України, справи про злочини, передбачені ст. 125 (умисне легке тілесне ушкодження), ч. 1 ст. 126 (побої і мордування без обтяжуючих обставин), ч. 1 ст. 129 (погроза вбивством без обтяжуючих обставин), ст. 168 (розголошення таємниці усиновлення (удочеріння)), 176 (порушення авторського права і суміжних прав), 356 (самоправство – щодо дій, якими заподіяно шкоду правам та інтересам окремих громадян або інтересам власника) Кримінального кодексу України, є справами приватного обвинувачення, і провадження в них порушується кримінальним позовом потерпілого (тут і далі – курсив мій), за винятком випадків, передбачених ч. 4 цієї статті (ці випадки будуть розглянуті далі). Провадження в таких справах підлягає закриттю у зв'язку з примиренням потерпілого з обвинуваченим, але не пізніше видалення суду до нарадчої кімнати для ухвалення вироку. В той же час у ч. 1 ст. 208 вказано, що провадження у кримінальних справах приватного обвинувачення порушується кримінальним позовом потерпілого або його законного представника. Аналогічна норма міститься і в ч. 1 ст. 473, згідно з якою провадження у кримінальній справі приватного обвинувачення порушується шляхом подання потерпілим або його законним представником кримінального позову до суду. Крім того, у цій статті зазначено, що у випадку смерті потерпілого кримінальний позов вправі подати його близький родич. На мій погляд, авторам проекту потрібно узгодити ці статті.

Кримінальний позов, яким порушуються справи приватного обвинувачення, повинен містити: назву суду, до якого подано кримінальний позов; прізвище, ім'я, по батькові потерпілого, його місце проживання, а також дані про представника потерпілого, якщо він є у справі; формулювання обвинувачення із зазначенням місця, часу, способу вчинення та наслідків злочину, форми вини; мотивів і кваліфікуючих ознак злочину; причин, з яких злочин не було доведено до кінця, якщо мали місце замах на вчинення злочину чи готування до нього; форми співучасті, якщо злочин було вчинено групою осіб; обставини, що обтяжують покарання; докази, що підтверджують вчинення

злочину; прізвище, ім'я, по батькові, дату народження, місце проживання та інші дані про особу, щодо якої порушується провадження у кримінальній справі, що мають правове значення; вимогу про притягнення цієї особи до кримінальної відповідальності за відповідною статтею або частиною статті Кримінального кодексу України; підпис особи, яка подала заяву.

Якщо осіб, щодо яких подано позов, декілька, – до кримінального позову повинні додаватися його копії у кількості, необхідній для вручення кожному, а також список осіб, які підлягають виклику в судове засідання. Особливості провадження у справах приватного обвинувачення зазначені у гл. 50 проекту КПК України: здійснення кримінального переслідування потерпілим або його представником, проведення засідання щодо примирення сторін, можливість висунення зустрічних обвинувачень та деякі інші.

До справ приватно-публічного обвинувачення ч. 3 ст. 165 проекту КПК України відносить справи про злочини, передбачені статтями 130 (зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби), 131 (неналежне виконання професійних обов'язків, що спричинило зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби), 132 (розголошення відомостей про проведення медичного огляду на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби), 133 (зараження венеричною хворобою), ч. 1 і 2 ст. 136 (ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані), ч. 1 ст. 139 (ненадання допомоги хворому медичним працівником), ст. 145 (незаконне розголошення лікарської таємниці), ч. 1 ст. 152 (згвалтування без обтяжуючих обставин), ч. 1 ст. 153 (насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом без обтяжуючих обставин), статтями 154 (примушування до вступу в статевий зв'язок), 157 (перешкоджання здійсненню виборчого права), 162 (порушення недоторканності житла), 163 (порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції або іншої особистої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер), 164 (ухилення від сплати аліментів на утримання дітей), 165 (ухилення від сплати коштів на утримання непрацездатних батьків), 171 (перешкоджання законній професійній діяльності журналістів), ч. 1 ст. 172 (грубе порушення законодавства про працю без обтяжуючих обставин), ч. 1 ст. 189 (вимагання без обтяжуючих обставин), ч. 1 ст. 190 (шахрайство без обтяжуючих обставин), статтями 192 (заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою), 197 (порушення обов'язків щодо охорони майна), 225 (обман

покупців та замовників), ч. 2 ст. 303 (примушування чи втягнення до заняття проституцією без обтяжуючих обставин) Кримінального кодексу України. Провадження в цих справах порушується не інакше як за заявою потерпілого, за винятком випадків, передбачених частиною четвертою цієї статті.

Як бачимо, законодавцем передбачені випадки, коли у справах як приватного, так і приватно-публічного обвинувачення провадження порушується прокурором і в них здійснюється досудове слідство незалежно від надходження заяви потерпілого. Такі випадки зазначені у ч. 4 ст. 165 проекту КПК України: якщо справа приватного обвинувачення має особливе громадське значення або якщо злочин вчинено щодо неповнолітнього чи особи, яка через свої фізичні або психічні вади, залежність від обвинуваченого чи з інших причин не може сама захистити свої законні інтереси.

Кримінальні справи про злочини, не зазначені вище, є справами публічного обвинувачення.

Кримінальне переслідування від імені держави у кримінальних справах публічного і приватно-публічного обвинувачення здійснює прокурор (ч. 2 ст. 167 проекту КПК України).

Другий проект КПК України був розроблений Національною комісією зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права (Комісію ліквідовано згідно з указом Президента України від 02.04.2010 № 478/2010). Він не містить визначення поняття «кримінальне переслідування», а тільки закріплює за державним обвинувачем право здійснення кримінального переслідування особи: «Державним обвинувачем є службова особа органу прокуратури, до повноважень якої належить нагляд за додержанням законів при проведенні досудового розслідування, прийняття процесуальних рішень під час досудового розслідування у випадках, визначених цим Кодексом, здійснення кримінального переслідування особи, у тому числі висунення обвинувачення та складання обвинувального акта, підтримання державного обвинувачення у суді» (ст. 33) [2].

У цьому проекті КПК закріплено тільки поняття публічно-приватного кримінального провадження – провадження, яке може бути розпочатим органом досудового розслідування, державним обвинувачем лише на підставі заяви потерпілого щодо визначених злочинів (за текстом проекту – кримінальних правопорушень). Стаття 498 проекту КПК України містить 3 групи таких злочинів.

Перша група включає в себе майже усі злочини, які зазначені в ч. 2, 3 ст. 165 проекту КПК України, який нами був розглянутий вище, та деякі інші. Провадження в цих справах

може бути розпочато органом досудового розслідування, державним обвинувачем лише на підставі заяви потерпілого.

Друга група містить кваліфіковані види злочинів, серед яких, наприклад: умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження за обтяжуючих обставин, побої і мордування за обтяжуючих обставин, зґвалтування, вчинене повторно, або зґвалтування неповнолітньої чи неповнолітнього, насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом, у т. ч. вчинене повторно або щодо неповнолітньої чи неповнолітнього, свідоме поставлення іншої особи в небезпеку зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, що є небезпечною для життя людини, та деякі інші. Причому як обов'язкову умову публічно-приватного кримінального провадження автори проекту ПК називають вчинення зазначених злочинів чоловіком (дружиною) потерпілого.

Третя група в основному містить злочини проти власності: крадіжка, крім крадіжки, вчиненої організованою групою, грабіж, крім грабежу, вчиненого організованою групою, вимагання, крім вимагання, вчиненого організованою групою, а також поєданого з насильством, небезпечним для життя чи здоров'я особи, шахрайство, крім шахрайства, вчиненого організованою групою, привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, крім вчиненого організованою групою, заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою та інші. У цій групі обов'язковою умовою публічно-приватного кримінального провадження закріплюється вчинення таких злочинів чоловіком (дружиною) потерпілого, іншим близьким родичем потерпілого, іншим близьким (близькою особою) чи особою, яка веде з потерпілим спільне господарство, або вчинення особою, яка щодо потерпілого була найманим працівником і завдала шкоди виключно власності потерпілого.

Проект КПК України не містить особливої процедури здійснення публічно-приватного кримінального провадження, крім обов'язку потерпілого, у разі подання заяви про вчинення кримінального правопорушення, дотримуватись строків давності притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення певного кримінального правопорушення. Строк починає спливати з дня, коли потерпілий дізнався або повинен був дізнатися про вчинене кримінальне правопорушення, яке завдало йому шкоди. Також ч. 2 ст. 392 у публічно-приватному кримінальному провадженні передбачає можливість укладення угоди про примирення між потерпілим та обвинувачуваним щодо кримінальних проступків та злочинів невеликої і середньої тяжкості.

Зазначимо, що проект КПК України прямо не визначає категорію публічного кримінального провадження, однак логічним буде висновок, що до цієї категорії відносяться усі злочини, не зазначені у ст. 498, яка була розглянута вище.

Також у цьому проекті КПК відсутня категорія справ приватного обвинувачення. На мій погляд, приватне кримінальне переслідування є історично зумовленим і необхідним видом кримінального переслідування. Так, наприклад, Н. Є. Петрова охарактеризувала юридичну природу приватного кримінального переслідування наступним чином: «Государство ограничивает свое право на преследование некоторых преступлений из уважения к неприкосновенности частной жизни, то есть по соображениям этического плана, игнорирование которых существенно снизило бы эффективность правового регулирования. Однако это ограничение не означает устранения возможности официального преследования данных деяний. Сущность этого ограничения состоит лишь в том, что должностные лица не могут начать преследование без учета мнения потерпевшего» [3, с. 148]. Цю думку продовжує Л. В. Головка: «по делам частного обвинения сам по себе конфликт для законодателя безразличен» [4, с. 449]. Однак треба мати на увазі, що байдуже ставлення законодавця до конфлікту у справах приватного обвинувачення не означає байдужого ставлення до нього осіб, яким злочинном заповідяна фізична або моральна шкода. Саме тому, зазначає Р. В. Мазюк, для забезпечення законної можливості відновлення прав цих осіб законодавець повинен передбачити приватний порядок кримінального переслідування, здійснення якого є можливим виключно з їхньої волі [5, с. 182].

Таким чином, на нашу думку, прийняття Верховною Радою України проекту Кримінально-процесуального кодексу України, внесеного народними депутатами В. Р. Мойсиком, І. В. Вернидубовим, С. В. Ківаловим, Ю. А. Кармазіним буде більше відповідати реаліям сьогодення.

Список літератури: 1. Кримінально-процесуальний кодекс України : проект : [реєстр. № 1233 від 13.12.2007] [Електронний ресурс] / внес. народ. депутатами України В. Р. Мойсиком, І. В. Вернидубовим, С. В. Ківаловим, Ю. А. Кармазіним. – 326 с. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc34?id=&pf3511=31115&pf35401=114036. 2. Кримінально-процесуальний кодекс України : проект : від 11.09.2008 [Електронний ресурс] / розроб. Національна комісія зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права. – 280 с. – Режим доступу: http://www.uba.ua/documents/kpk_11_09_2008.doc. 3. Петрова Н. Е. Частное и subsidiарное обвинение / Н. Е. Петрова. – Самара : Самар. гос. ун-т, 2004. – 186 с. 4. Головка Л. В. Альтернативы уголовному преследованию в современном праве / Л. В. Головка. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2002. – 544 с. 5. Мазюк Р. В. Уголовное преследование в российском уголовном

судопроизводстве : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Р. В. Мазюк. – Иркутск, 2007. – 250 с.

Надійшла до редколегії 11.07.2011

Рассмотрены и проанализированы виды уголовного преследования, которые предлагаются в проектах Уголовно-процессуального кодекса Украины.

Types of criminal prosecution which are offered in projects of the Criminally-remedial code of Ukraine are considered and analysed.

УДК 343.988(477)

В. В. Шендрик

СТРУКТУРА ІНСТИТУТУ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗЛОЧИНІВ В ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглянуто загальну структуру інституту попередження злочинів в оперативно-розшуковій діяльності.

В окремих дослідженнях науковців, у тому числі зарубіжних, зокрема: Г. А. Аванесова, А. І. Алексєєва, Л. В. Багрій-Шахматова, О. М. Бандурці, М. І. Бажанова, Ю. В. Бауліна, М. М. Биргеу, О. В. Бокова, В. І. Борисова, С. Є. Віціна, С. Б. Гавриша, О. І. Гурова, А. І. Долгової, В. П. Ємельянова, А. Е. Жалинського, А. П. Закалюка, А. Ф. Зелінського, К. Є. Ігешева, І. І. Карпеця, В. М. Кудрявцева, Н. Ф. Кузнецової, І. П. Лановенка, В. Г. Лихолоба, О. М. Литвинова, Ф. А. Лопушанського, М. І. Мельника, В. А. Мисливого, Г. М. Міньковського, В. С. Овчинського, С. С. Овчинського, В. М. Поповича, О. Б. Сахарова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація, В. М. Трубникова, Г. А. Туманова, І. К. Туркевич, В. П. Філонова, О. О. Юхна, Н. М. Ярмиш, О. Н. Ярмиша та ін. розглянуто злочинність та вплив на неї з позицій загальної теорії держави і права, кримінології та кримінального права, теорій управління, правоохоронної та оперативно-розшукової діяльності, інших галузевих правових наук,

Оперативно-розшукове попередження злочинів можна розглядати у багатьох ракурсах: як завдання ОРД, як напрям діяльності тощо. Зупинимось детальніше на аналізі оперативно-розшукового попередження злочинів як інституту ОРД.

Згідно з тлумаченням, наданим Юридичною енциклопедією [1, с. 344], *інститут у праві* – це сукупність його норм, які охоплюють певне коло взаємопов'язаних суспільних відносин.

Попередження злочинів можна розглядати у широкому та вузькому сенсах. Так, наприклад, у широкому сенсі О. О. Черепенко розуміє попередження злочинності як діяльність із